

IGOR LYUBASHENKO

Uniwersytet SWPS

ORCID: 0000-0003-0404-5460

ilyubashenko@swps.edu.pl

MARTA ŻERKOWSKA-BALAS

Uniwersytet SWPS

ORCID 0000-0002-0282-9424

mzerkowska-balas@swps.edu.pl

**JEDNOMANDATOWE OKRĘGI WYBORCZE
A JAKOŚĆ REPREZENTACJI.
PRZYKŁAD ZASTOSOWANIA
JAKOŚCIOWEJ ANALIZY PORÓWNAWCZEJ***

**Single-mandate Constituencies and Quality Representation:
An example of the Application of Qualitative Comparative Analysis**

This article attempts to make an empirical verification of the impact the electoral law on shaping the expectations of voters towards elected representatives. The analysis was conducted using data collected under the project entitled 'The impact of electoral rules on the quality of local democracy in Poland', whose fundamental premise was to take advantage of the situation arising after the amendment to the Electoral Code in 2011, as a result of which different electoral regulations were in force in the 2014 local government elections in various similar cities. Therefore, it was possible to verify a number of statements functioning in public space regarding issues, such as the positive impact of single-mandate constituencies on the quality of democracy (in particular, on the quality of democracy at the local level).

The purpose of the analysis was to try to find regularities in changes in perceiving the role of councillors that may have occurred as a result of different electoral regulations. To this end, we used the qualitative comparative analysis (QCA) methodology, which allows the study of relationships between sets and the interpretation of these relationships in terms of necessity and sufficiency.

* Artykuł ten powstał na podstawie zrealizowanego grantu Narodowego Centrum Nauki nr 2014/13/B/HS5/02580 pt. „Wpływ reguł wyborczych na jakość demokracji lokalnej w Polsce” (kierownik grantu: Radosław Markowski).

The results suggest that the introduction of the majority system in a number of cities in the 2014 local government elections did not lead to the formation of a coherent model of political representation at the city council level, which would be qualitatively different from the representation model characteristic for cities with a proportional electoral system.

Keywords: electoral law, representation, local democracy, qualitative comparative analysis.

WSTĘP

W 2011 roku polski ustawodawca dokonał zmiany Kodeksu wyborczego, umożliwiło to przeprowadzenie swoistego eksperymentu naturalnego w wyborach samorządowych 2014 roku. Mianowicie, w szeregu podobnych pod wieloma względami miejscowościach obowiązywały różne ordynacje wyborcze: w gminach miejskich będących na prawach powiatu był system proporcjonalny, natomiast w gminach miejskich niebędących na prawach powiatu system większościowy. Powstała interesująca okazja do badania wpływu różnych systemów wyborczych na zachowania wyborców. Zostało to zrealizowane w ramach projektu badawczego pt. „Wpływ reguł wyborczych na jakość demokracji lokalnej w Polsce”. W latach 2015 i 2017 przeprowadzono badanie sondażowe wśród mieszkańców i radnych szeregu miast, mające na celu uchwycenie wspomnianego wpływu. Artykuł ten został przygotowany na podstawie danych uzyskanych w ramach tego projektu¹.

Oczywiście, należy się spodziewać, iż wpływ ordynacji na zachowania wyborców przejawia się w pełni dopiero po kilku cyklach wyborczych. Niestety, w styczniu 2018 roku Kodeks wyborczy został

¹ W ramach projektu dobrano 16 miast, w połowie z nich rada miasta w 2014 r. została wybrana zgodnie z systemem proporcjonalnym, w drugiej połowie zaś – zgodnie z systemem większościowym. Doboru dokonano za pomocą metody *Propensity Score Matching*. W pierwszym kroku dokonano wyboru miast liczących od 38 tysięcy do 75 tysięcy mieszkańców. W kolejnym kroku za pomocą modelu regresji logistycznej wyróżniono 8 par miast podobnych do siebie pod względem szeregu cech społeczno-demograficznych i ekonomicznych (na podstawie danych GUS i PKW), w taki sposób, aby podstawową różnicą były wspomniane prawa powiatowe (a co za tym idzie – obowiązująca ordynacja wyborcza). Ostateczny wynik tej procedury (dobre miasta) został przedstawiony w tabeli 1 oraz w Dodatku do artykułu.

Następnie w każdym z miast objętych badaniem przeprowadzono dwie fale sondaży wśród mieszkańców (100 respondentów w każdym mieście), radnych (10 respondentów w każdym mieście) oraz liderów społecznych (10 respondentów w każdym mieście). Sondaże przeprowadzono w latach 2015 i 2017.

Dodatkową informację o badaniu, jak również inną analizę na podstawie uzyskanych danych, można znaleźć w opracowaniach Agnieszki Kwiatkowskiej i Mikołaja Cześnika (2020, w druku) oraz Radosława Markowskiego i Bena Stanleya (2019).

zmieniony po raz kolejny, w związku z czym w trakcie wyborów samorządowych w listopadzie 2018 roku we wszystkich miastach objętych badaniem obowiązywał system proporcjonalny. Znikła możliwość prowadzenia badań długofalowych, mających na celu uchwycenie procesu „uczenia się” zróżnicowanych reguł wyborczych przez mieszkańców miast oraz wynikający z tego długofalowy wpływ rozwiązań instytucjonalnych na zachowania wyborcze. Mamy zatem dane zebrane w trakcie trwania unikatowej (z perspektywy najnowszej historii Polski) kadencji samorządów.

Przedmiotem projektu jako całości były liczne kwestie, w których na podstawie istniejących teorii można oczekiwać efektu wspomnianych zmian w zakresie rozwiązań instytucjonalnych. W artykule skupiamy się na jednej z nich: kwestii jakości reprezentacji.

Obietnica poprawienia jakości reprezentacji politycznej jest jednym z głównych argumentów, na które powołują się zwolennicy JOW-ów od momentu, kiedy temat ten powrócił do dyskursu publicznego przed wyborami prezydenckimi w 2015 roku. Zwolennicy tego podejścia są przekonani, że takie rozwiązanie będzie sprzyjać większej odpowiedzialności polityków przed wyborcami i silniejszemu związkowi reprezentanta z miejscem, w którym został wybrany. Zatem, stawiamy sobie za cel poszukiwanie dowodów potwierdzających (bądź też obalających) przedstawione argumenty. Zwłaszcza skupiamy się na pytaniu, czy w miastach o różnej ordynacji wyborczej obowiązującej w wyborach samorządowych 2014 roku można zaobserwować systematyczne zmiany w zakresie postrzegania roli radnych miejskich zarówno przez mieszkańców, jak i samych radnych?

Aby odpowiedzieć na tak sformułowane pytanie, do analizy podchodzimy w sposób eksploracyjny, opierając się na rozumowaniu indukcyjnym. Głównym powodem jest wspomniany problem bardzo krótkiego czasu, który upłynął od momentu wprowadzenia bodźca eksperymentalnego (zróżnicowanie ordynacji wyborczych), oraz niemożliwość przeprowadzenia odpowiednich kolejnych pomiarów. Zatem, naszym celem jest systematyczne przeszukanie dostępnych danych w celu uzyskania dowodów na kształtowanie się odmiennych wzorców zachowania zarówno mieszkańców, jak i radnych w miastach o różnych ordynacjach wyborczych. Innymi słowy – poszukujemy prawidłowości, na podstawie których można sformułować hipotezy dla kolejnych badań idących w tym kierunku. To podyktowało wybór zasadniczo jakościowego podejścia do badania, opartego na jakościowej analizie porównawczej QCA (ang. *Qualitative Comparative Analysis*).

Jest to metoda pozwalająca w sposób systematyczny wyszukiwać powtarzające się wzory pewnych cech jakościowych występujących w badanym przedmiocie lub zjawisku.

W pierwszej części artykułu skupimy się na teoretycznych aspektach reprezentacji. Część druga zostanie poświęcona przedstawieniu istoty i specyfiki QCA. Natomiast wynik analizy zostanie przedstawiony i omówiony w części trzeciej.

ANALIZOWANY PROBLEM: JAKOŚĆ REPREZENTACJI

Jak wspomnieliśmy we wstępie, przedmiotem analizy jest kwestia reprezentacji politycznej, którą to można uznać za jedno z podstawowych, a przy tym pełnym paradoksów pojęć teorii polityki (Waśkiewicz 2012).

W artykule tym reprezentację polityczną, rozumiemy jako „proces, w którym jednostka lub grupa (reprezentant) w imieniu innych jednostek lub grup (reprezentowanych) podejmuje autorytatywne decyzje, tworzy polityki, prawa wspólnoty lub wpływa na te działania” (Thompson 2001, 11696). Koncepcja ta odzwierciedla zatem rzeczywisty (choć zapośredniczony) wpływ *demosu* na proces polityczny. Z pojęciem reprezentacji wiąże się także jeden z głównych normatywnych dylematów demokracji, którym jest pytanie o zakres, w jakim stanowione prawo powinno odzwierciedlać wolę i preferencje obywateli. Normatywny punkt widzenia zakłada responsywność reprezentantów względem oczekiwań obywateli (Etzioni 1968; May 1978; Wessels 2007). Niemniej jednak mandat, na podstawie którego reprezentanci realizują swoją rolę, może być różny w zależności od tego, jakie są oczekiwania względem źródła podejmowanych decyzji. W klasycznej formie dylemat ten sprowadza się do wyboru pomiędzy rolą delegata (ang. *delegate*), który podejmując decyzje, realizuje wolę wyborców, a powiernika (ang. *trustee*), decydującego według własnej oceny sytuacji, wiedzy i doświadczenia (Miller, Stokes 1963; Pitkin 1967; Rehfeld 2009), choć w literaturze wspomina się również rolę partyjnego żołnierza (ang. *party soldier*), który realizuje mandat partyjny (Egner, Sweeting, Klok 2013).

Koncepcja reprezentanta powiernika przypisywana jest Edmundowi Burke'owi (1774), choć w rzeczywistości sięga ona XIII wieku, kiedy reprezentanci byli jedynie wyrazicielami woli reprezentowanych przed królem (Fasolt 1991). Burke opisuje powiernika jako osobę wyposażo-

ną w cnoty obywatelskie, kierującą się dobrem narodu definiowanym w procesie deliberacji z innymi reprezentantami (Burke 1774).

Bardziej szczegółowe rozróżnienie pomiędzy mandatem powiernika i delegata pozwala wyróżnić trzy wymiary je charakteryzujące: cel, źródła opinii i poziom responsywności względem wyborców. W myśl tego podziału można zdefiniować powiernika jako działającego w interesie ogółu, podejmującego decyzje oparte na własnej opinii i ocenie sytuacji i nie narażonego na sankcje z powodu niskiej responsywności.

Trudno znaleźć ojca koncepcji delegata, która jest *de facto* wynikiem zmian historycznych, zachodzących pomiędzy XIII a XVIII wiekiem, kiedy naród stał się suwerenem (Rehfeld 2005). Zgodnie z przytoczonymi powyżej wymiarami, delegata definiuje się jako reprezentanta, który działając w imię interesu swojego okręgu wyborczego, kieruje się otrzymanymi od wyborców wytycznymi i odpowiada przed nimi: niska responsywność może oznaczać brak reelekcji (Rehfeld 2009).

Warto zauważyć, że mówimy tu o pewnych typach idealnych reprezentacji. Z łatwością można wyobrazić sobie delegata, który zgodnie z instrukcjami wyborców działa na rzecz dobra wspólnoty czy powiernika, który kieruje się przede wszystkim interesem własnego okręgu. Wzorcem byłby natomiast reprezentant, którego opinie służą ogólnemu dobru i jednocześnie są wyrazem czyjejś opinii i oczekiwań.

Mimo iż kluczową rolę w definiowaniu reprezentacji odgrywają wyborcy, którzy delegują mandat lub uprawniają reprezentanta do działania w swoim imieniu, rola reprezentanta do pewnego stopnia jest wynikiem wizji demokracji: większościowej kontroli lub proporcjonalnego wpływu (Huber, Powell 1994) i idących za nią rozwiązań systemowych. Wybór systemu wyborczego niesie za sobą nie tylko konkretny kształt sceny politycznej (jak np. system partyjny czy kształt rządu), ale także różne wzory reprezentacji: opartej na jednostkach i zorientowanej lokalnie w systemie większościowym oraz opartej na partiach politycznych i zorientowanej na kolektyw w systemach proporcjonalnych (Wessels 2007). Mówiąc innymi słowy, system większościowy sprzyja postrzeganiu reprezentanta jako delegata, system proporcjonalny – jako powiernika.

W polskich realiach politycznych debata o wprowadzeniu jednomandatowych okręgów wyborczych ma swoją specyfikę – odpowiednie kompendium zostało przedstawione przez Marka M. Kamińskiego

(2016). W artykule tym chcemy jednak przede wszystkim sprawdzić, czy słuszne są oczekiwania dotyczące charakteru reprezentacji wywodzące się z omówionej powyżej teorii. Polacy, opowiadając się za jednomandatowymi okręgami wyborczymi, oczekują, że wybrani reprezentanci będą silniej związani ze swoim okręgiem wyborczym (będą realizować interesy swoich wyborców, a nie interesy ogółu czy wytyczne partii). Ponadto są oni przekonani, że jednomandatowe okręgi wyborcze ułatwią im rozliczenie reprezentantów, którzy nie wywiążą się ze swoich obietnic wyborczych (Gendźwiłł 2015). Oczekiwania te są spójne z oczekiwaniami względem omówionej wcześniej roli delegata. Pozwala to przyjąć założenie, że obecnie mandat reprezentanta w polskiej polityce (na różnych szczeblach) realizowany jest – zdaniem wyborców – zgodnie z założeniami roli powiernika.

Warto zauważyć jednak, że Polacy są negatywnie nastawieni do klasy politycznej, polityków postrzegają jako wyalienowanych egoistów, którzy są zainteresowani jedynie realizacją własnych ambicji i interesów (Jasiewicz-Betkiewicz *et al.* 2017). Oznacza to, że klasa polityczna pozbawiona jest cnoty obywatelskiej i niewłaściwie definiuje dobro (ogółu lub okręgu). Krytycy jednomandatowych okręgów wyborczych, odwołując się do tych argumentów, twierdzą, że poparcie dla tego rozwiązania nie jest wyrazem potrzeby zmiany roli reprezentanta, lecz wyrazem tęsknoty za zmianą w ogóle.

Omówiona powyżej teoria pozwala przypuszczać, że zaistniała w 2011 roku zmiana ordynacji wyborczej wpłynęła na zmianę oczekiwań względem roli reprezentanta wśród wyborców w okręgach, w których wprowadzono jednomandatowe okręgi wyborcze oraz na sposób realizacji tej roli przez reprezentantów.

ISTOTA I SPECYFIKA ZASTOSOWANEGO NARZĘDZIA BADAWCZEGO

Jak już wspomniano wyżej, jako podstawowe narzędzie badawcze stosujemy jakościową analizę porównawczą (QCA). Metoda ta została opracowana w latach osiemdziesiątych przez Charlesa C. Ragina (1987) na potrzeby badań społecznych i w następnych latach QCA była konsekwentnie rozwijana (Ragin 1994; 2000; 2008). W chwili obecnej istnieje prężne środowisko skupiające zarówno naukowców, jak i praktyków zajmujące się doskonaleniem tego narzędzia badawczego oraz jego zastosowaniem (np. przy konstruowaniu polityk

publicznych). Środowisko to skupione jest w międzynarodowej sieci COMPASS².

Sednem QCA jest poszukiwanie warunków koniecznych i wystarczających do zaistnienia interesującego badaczy wyniku. Poszukiwanie takie odbywa się za pomocą formalnej procedury wywodzącej się z teorii zbiorów i algebry Boole'a. W skrócie, zastosowanie QCA wiąże się z opisaniem badanego zjawiska poprzez jego przynależność do pewnych zbiorów, a następnie z odnalezieniem (opierając na systemie logiki matematycznej) takich relacji pomiędzy tymi zbiorami, które można uznać za opis warunków koniecznych i/lub wystarczających dla zaistnienia określonego wyniku. Zbiory, o których mowa, odzwierciedlają pewne konstrukty teoretyczne. Przynależność do zbioru można określić za pomocą liczby, której wartość może znajdować się pomiędzy 0 (przypadek jest w pełni poza zbiorem) a 1 (przypadek w pełni należy do zbioru). Jeżeli przynależność do zbioru można określić w sposób zero-jedynkowy, mamy do czynienia z tzw. zbiorami sztywnymi (ang. *crisp set*). Biorąc pod uwagę specyfikę rzeczywistości społecznej, częściej jednak mamy do czynienia ze zbiorami, do których przynależność może być stopniowalna, a zatem opisana za pomocą ułamka mieszczącego się w zakresie między 0 a 1 (ważne jest przy tym wyraźne wyjaśnienie, jaka jest logika przypisania tej czy innej wartości odzwierciedlającej stopień przynależności do zbioru). Są to tzw. zbiory rozmyte (ang. *fuzzy set*). Przykładem niech będzie choćby tak podstawowa koncepcja jak demokracja, rozumiana jako zestaw zasad, które muszą być realizowane, aby państwo mogło zostać uznane za demokratyczne. Jeśli w danym państwie zestaw demokratycznych zasad realizowany jest w pełni, jego przynależność do zbioru państw demokratycznych będzie oznaczona jako 1, państwo które nie realizuje żadnych zasad ze zbioru opisane zostanie jako 0. Niemniej jednak, nawet w ramach szeroko pojmowanego Zachodu mamy do czynienia z państwami, które są bardziej lub mniej demokratyczne: przynależność niektórych do zbioru idealnej demokracji można opisać za pomocą wartości 0.9, przynależność innych – za pomocą wartości 0.6 (w zależności od liczby spełnionych zasad demokratycznych). Wartością graniczną dla przynależności do zbioru jest wartość 0.5, stanowiąca tzw. granicę jakościową pomiędzy zjawiskami będącymi w i poza zbiorem (Schneider, Wagemann 2012).

² <http://compasss.org/>

Decydując się na zastosowanie QCA, poszukujemy stałych koniunkcji pomiędzy pewnymi uwarunkowaniami, które w tym przypadku stają się podstawą dla wyciągnięcia wniosków. Narzędzie to pozwala na identyfikację jakościowych różnic pomiędzy analizowanymi przypadkami, nie pozwala jednak wyciągać wniosków dotyczących prawdopodobieństwa zaistnienia tej czy innej kombinacji analizowanych uwarunkowań. Kontynuując przykład z demokracją, QCA umożliwia porównanie pomiędzy krajami należącymi do zbioru demokracji oraz identyfikację powtarzających się uwarunkowań, które ostatecznie możemy uznać za konieczne i/lub wystarczające do powstania bądź też utrzymania się demokracji.

W przeciwieństwie do „konwencjonalnej” analizy statystycznej, która skupia się na zmiennych, QCA jest zorientowana na analizę jakościowych różnic pomiędzy przypadkami, a zatem lepiej nadaje się do wyjaśnień zbudowanych indukcyjnie (Meuer, Rupietta 2017). Ponadto, ważnym aspektem QCA jest zgodność tego narzędzia z założeniem przyczynowej złożoności (Gerrits, Verweij 2013). Innymi słowy, metoda ta niejako zakłada, że do interesującego nas wyniku prowadzi mogą różne kombinacje uwarunkowań, stosując QCA nie dążymy do utworzenia jednolitego „modelu” wyjaśniającego wszystkie aspekty interesującego nas zjawiska. QCA można traktować zarówno jako kompleksowe podejście badawcze (mowa o sytuacji, kiedy to całe badanie jest projektowane z myślą o zastosowaniu tego narzędzia) jak i technikę pozwalającą analizować pewne zastane dane (Wagemann, Schneider 2007). Artykuł nasz jest niewątpliwie przykładem drugiego z wymienionych podejść. Bez względu na wybrany wariant, formalny charakter QCA pozwala stosować opracowane specjalnie w tym celu oprogramowanie.

Warto pamiętać, że pomimo swojego sformalizowanego charakteru jest to zasadniczo jakościowa metoda badawcza. Badacz ma dużą wolność przy formułowaniu koncepcji opisujących zbiory odzwierciedlające interesujące go uwarunkowania (odpowiednik zmiennych niezależnych w badaniach ilościowych) oraz wynik (odpowiednik zmiennej zależnej). Ponadto, badaczom „przysługuje” duży zakres wolności także w procesie przypisywania wartości odzwierciedlających przynależność analizowanych przypadków do zbiorów (proces ten nazywa się kalibracją). Nawet jeżeli korzystamy z tzw. twardych danych, decyzja o tym, gdzie postawimy „granice jakościową” oddzielającą przypadki należące do danego zbioru od przypadków będących poza nim, czy też wybór stopnia przynależności do danego zbioru w dużej mierze

zależy od arbitralnej decyzji badacza (takiej jak choćby decyzja o zastosowaniu tej a nie innej definicji badanego zjawiska), choć powinna być w sposób przejrzysty wyjaśniona. Wobec tego ważnym elementem QCA jest przedstawienie wyraźnych definicji oraz przejrzyste wyjaśnienie logiki leżącej u podstaw procesu kalibracji.

QCA to metoda doskonale nadająca się do badań porównawczych, w których mamy do czynienia z niewielką ilością przypadków (choć nie ma przeszkód, by stosować QCA także do analizy porównawczej dużej liczby przypadków – Emmenegger, Schraff, Walter 2014).

Przedstawione powyżej zalety QCA stały się podstawowym argumentem, który skłonił nas ku zastosowaniu tej techniki do przeprowadzenia analizy danych uzyskanych w ramach projektu wspomnianego we wstępie. W szczególności, mając do czynienia ze stosunkowo niewielką liczbą przypadków (16 miast), podchodzimy do analizy zebranych danych w sposób eksploracyjny, mamy na celu identyfikację powtarzalnych wzorów zachowania mieszkańców i radnych, które miały miejsce w trakcie kadencji samorządowej 2014–2018. Jak wspomniano powyżej, skupiamy się na pytaniu o różnice pomiędzy miastami, w których wprowadzono JOW-y, a miastami, w których wybory samorządowe odbyły się według ordynacji proporcjonalnej, pod względem zmian w zakresie postrzegania roli radnych miejskich. W analizie opieramy się na zasadach QCA opisanych przez wspomnianych badaczy Schneidera, Wagemanna (2012), zaś sama analiza została przeprowadzona za pomocą pakietu QCA dla R (Oana, Schneider 2018).

PRZEPROWADZONA ANALIZA I JEJ WYNIKI

KALIBRACJA DANYCH

Tworzenie zbiorów, które odzwierciedlają interesujący nas wynik oraz uwarunkowania, które – jak się spodziewamy – mogą do niego prowadzić, oparliśmy na odpowiedziach mieszkańców i radnych na szereg pytań w ramach badań sondażowych, o których mowa była we wstępie.

Uwzględniając argumenty zwolenników JOW-ów, oczekiwaniem ostatecznym wynikiem omawianych zmian instytucjonalnych powinien stać się wzrost zadowolenia mieszkańców z funkcjonowania rad miast. Zatem, ten właśnie wskaźnik bierzemy pod uwagę jako inte-

resujący nas wynik. W kwestionariuszach został on odzwierciedlony w postaci zgody z twierdzeniem: „Ogólnie rzecz biorąc, jestem zadowolona/y z obecnej Rady Miasta”.

Z kolei tworzenie zbiorów odzwierciedlających uwarunkowania wyjaśniające opieramy na wspomnianym wyżej analitycznym rozróżnieniu pomiędzy radnym pełniącym rolę *delegata* (w kwestionariuszu zostało to odzwierciedlone za pomocą twierdzenia: „Radny powinien realizować dokładnie to, czego chcą obywatele miasta, stosując się ściśle do ich oczekiwań, żądań i instrukcji”) a radnym pełniącym rolę *powiernika* („Radny powinien realizować interesy obywateli miasta, kierując się głównie własną wiedzą, doświadczeniem i oceną sytuacji”). Ponadto, w ankietach skierowanych do obywateli zawarto pytania o charakterze empirycznym, mierzące – w oparciu o te same twierdzenia – ocenę radnych pełniących funkcję w trakcie realizacji badania („Obecni radni realizują dokładnie to, czego chcą obywatele miasta, stosując się ściśle do ich oczekiwań, żądań i instrukcji”; „Obecni radni realizują interesy obywateli, kierując się głównie swoją wiedzą, doświadczeniem i oceną sytuacji”).

Ostatecznie, w celu przeprowadzenia jakościowej analizy porównawczej stworzyliśmy następujące zbiory:

- Zbiór odzwierciedlający interesujący nas wynik, zawierający przypadki, w których pomiędzy pierwszą a drugą falą badania odnotowano wzrost satysfakcji z funkcjonowania rady miasta (zakodowano jako **WZR_ZADOWOLENIE**).

Oraz zbiory zawierające uwarunkowania, które zgodnie z przyjętymi założeniami mogą sprzyjać danemu wynikowi:

- Zbiór zawierający przypadki miast na prawach powiatu, a zatem miasta, w których nastąpiła zmiana ordynacji wyborczej i wprowadzono wybory do rady miasta zgodnie z regułą większościową (zakodowano jako **JOW**).

- Zbiór zawierający przypadki, w których pomiędzy pierwszą a drugą falą badania odnotowano wzrost oczekiwania, iż radny powinien pełnić funkcję delegata (zakodowano jako **WZR_POPYT_DELEGAT**): na podstawie zaaprobowania przez mieszkańców twierdzenia „Radny powinien realizować dokładnie to, czego chcą obywatele miasta, stosując się ściśle do ich oczekiwań, żądań i instrukcji”.

- Zbiór zawierający przypadki, w których pomiędzy pierwszą a drugą falą badania odnotowano wzrost „podaży” radnych-delegatów (zakodowano jako **WZR_PODAZ_DELEGAT**). W tym przypadku podstawą zakwalifikowania danego miasta do zbioru są odpowiedzi

radnych, zawierające ich zgodę z twierdzeniem „Radny powinien realizować dokładnie to, czego chcą obywatele miasta, stosując się ściśle do ich oczekiwań, żądań i instrukcji”.

- Zbiór zawierający przypadki, w których pomiędzy pierwszą a drugą falą badania odnotowano wzrost przekonania, iż radni faktycznie pełnią rolę delegata (zakodowano jako **WZR_OCENA_DELEGAT**). W tym przypadku podstawą zakwalifikowania miasta do zbioru są twierdzące odpowiedzi mieszkańców „zgadzam się” na pytanie: „Obecni radni realizują dokładnie to, czego chcą obywatele miasta, stosując się ściśle do ich oczekiwań, żądań i instrukcji”.

- Zbiór zawierający przypadki, w których pomiędzy pierwszą a drugą falą badania odnotowano wzrost przekonania, iż radni faktycznie pełnią rolę powiernika (zakodowano jako **WZR_OCENA_POWIERNIK**). W tym przypadku podstawą zakwalifikowania miasta do zbioru są twierdzące odpowiedzi mieszkańców „zgadzam się” na pytanie: „Obecni radni realizują interesy obywateli, kierując się głównie swoją wiedzą, doświadczeniem i oceną sytuacji”.

Należy podkreślić, pewną specyfikę wynikającą ze sposobu formułowania pytań będących podstawą do tworzenia niektórych zbiorów. I tak, w przypadku zbiorów WZR_POPYT_DELEGAT oraz WZR_PODAZ_DELEGAT respondenci mieli do wyboru jedną z dwóch opcji (delegat *vs* powiernik). Zatem, brak „popytu” czy „podaży” na radnych-delegatów należy odczytywać odpowiednio jako istnienie „popytu” czy „podaży” na radnych-powierników. Skupiamy się na roli radnych-delegatów, ponieważ, zgodnie z przedstawioną w poprzedniej części teorią, wprowadzenie jednomandatowych okręgów wyborczych powinno skutkować wzrostem przekonania o tej właśnie roli wybieranych reprezentantów. Z kolei w przypadku zbiorów WZR_OCENA_DELEGAT oraz WZR_OCENA_POWIERNIK pytania o empiryczną ocenę roli radnych zadano osobno, w związku z czym zbiory nie są swoimi „lustrzanymi odbiciami”. Oznacza to z kolei możliwość przynależności poszczególnych przypadków do obydwu zbiorów jednocześnie³.

Logika przypisania konkretnej wartości odzwierciedlającej udział poszczególnych przypadków w danym zbiorze jest następująca.

³ Sytuacja ta jest odzwierciedleniem poniekąd niemożliwego do uniknięcia problemu związanego z tym, że w artykule tym stosujemy QCA jako technikę analizy zastanych danych. W takich przypadkach, kiedy sam proces zbierania danych nie jest konstruowany w sposób podyktowany założeniami teorii zbiorów, badacze są skazani na swego rodzaju kompromisy podyktowane specyfiką posiadanych danych.

- W pierwszym kroku zwracamy uwagę na opinię w danej kwestii absolutnej większości mieszkańców/radnych w 2017 roku (czyli po upływie pewnego czasu od momentu przeprowadzenia wyborów na podstawie różnych ordynacji). Jeżeli absolutna większość zgadza się z danym twierdzeniem (np. respondent jest zadowolony z funkcjonowania rady miasta lub jest przekonany, że radny powinien pełnić funkcję delegata), jest to podstawą do przypisania danego miasta do odpowiedniego zbioru (wartość 1). Odpowiednio, brak takiej większości jest podstawą do wykluczenia danego miasta ze zbioru (wartość 0).

- W drugim kroku zwracamy uwagę na dane z 2015 roku. Wartość 1 pozostawiamy bez zmiany w przypadkach, gdy nastąpiła jakościowa zmiana *in plus* (w pierwszej fali badania brakowało absolutnej większości zgadzającej się z danym twierdzeniem). Jeżeli taka zmiana nie nastąpiła (zarówno w pierwszej jak i drugiej fali badania istniała absolutna większość zgadzająca się z danym twierdzeniem), obniżamy wartość udziału w zbiorze do 0.8. Odpowiednio, wartość 0 pozostawiamy bez zmiany w przypadkach, gdy nastąpiła jakościowa zmiana *in minus* (w pierwszej fali badania istniała absolutna większość zgadzająca się z danym twierdzeniem). Natomiast gdy odnotowujemy wzrost poparcia dla danego twierdzenia, który jednakowoż nie poskutkował przejściem danego miasta do innej kategorii jakościowej, zwiększamy wartość udziału w zbiorze do 0.2.

- Osobna (i prostsza) jest logika przypisania miasta do zbioru JOW. Wartość 1 nadano miastom, w których nastąpiła zmiana ordynacji wyborczej. Pozostałe miasta są wykluczone ze zbioru (wartość 0).

Wynik kalibracji przedstawiono w tabeli 1, zaś dokładne dane, na podstawie których dokonano kalibracji – w Dodatku.

TABELA 1
Wynik kalibracji

Miasta	WZR_ZADOWOLENIE	JOW	WZR_POPYT_DELEGAT	WZR_PODAZ_DELEGAT	WZR_OCENA_DELEGAT	WZR_OCENA_POWIERNIK
Biała Podlaska	0	1	0	0.2	0	0
Głogów	0.8	0	0	0	0.8	0.8
Inowrocław	1	0	0	0	1	1
Kędzierzyn-Koźle	1	0	0.8	0	1	0.8
Lubin	0.8	0	0	0	0.8	0.8
Łomża	1	1	0	0	0.2	0.2
Mysłowice	0.2	1	0	0	0.2	0.2
Ostrowiec Świętokrzyski	0	0	0	0	0	0.8
Ostrów Wielkopolski	1	0	0	0.2	0	1
Piekary Śląskie	0.8	1	0	0	0	1
Puławy	1	0	0.8	0	1	0.8
Siemianowice Śląskie	0.8	1	0	0	0	0
Starogard Gdański	0.8	0	0	0	0.8	0.8
Suwałki	1	1	0	1	0	0.8
Świętochłowice	1	1	0	0	1	0
Żory	0.8	1	0	0.2	0.8	0.8

ANALIZA WARUNKÓW KONIECZNYCH

Analiza warunków koniecznych w istocie sprowadza się do identyfikowania takich zbiorów, których podzbiorem byłby interesujący nas wynik. Innymi słowy, są to warunki (lub ich kombinacje), bez których interesujący nas wynik nie może zaistnieć. Tabela 2 zawiera wynik odpowiedniej analizy – za pomocą oprogramowania przeprowadziliśmy ocenę, na ile każde ze sformułowanych wyżej uwarunkowań można uznać za konieczne, by zaobserwować jakościową zmianę polegającą na zwiększeniu satysfakcji mieszkańców z funkcjonowania rady miasta (symbol „~” oznacza negację, zakodowana nazwa zbioru z tym symbolem oznacza przebywanie poza nim jako analizowany warunek).

TABELA 2
Analiza warunków koniecznych

	Spójność	Poziom pokrycia
JOW	0.467	0.700
WZR_POPYT_DELEGAT	0.133	1.000
WZR_PODAZ_DELEGAT	0.117	0.875
WZR_OCENA_DELEGAT	0.633	1.000
WZR_OCENA_POWIERNIK	0.733	0.898
~JOW	0.533	0.800
~WZR_POPYT_DELEGAT	0.867	0.722
~WZR_PODAZ_DELEGAT	0.900	0.750
~WZR_OCENA_DELEGAT	0.450	0.643
~WZR_OCENA_POWIERNIK	0.350	0.677

Wnioskowanie o konieczności danego uwarunkowania wymaga zwrócenia uwagi na wartość tzw. spójności (ang. *consistency*), która pokazuje, w jakiej mierze wynik może być postrzegany jako podzbiór analizowanego uwarunkowania; oraz tzw. poziom pokrycia (ang. *coverage*), który zaświadcza, na ile relewantne dla wyniku jest dane uwarunkowanie (niskie wartości sugerują trywialność). Aby uznać dane uwarunkowanie za konieczne dla interesującego nas wyniku, wartości te powinny jednocześnie wynosić: *consistency* \geq 0.9 *coverage* \geq 0.7 (Schneider, Wagemann 2012). Jak widzimy, tylko jedno uwarunkowanie spełnia te kryteria: brak wzrostu „podaży” radnych-delegatów. Innymi słowy, brak zmiany przekonań po stronie radnych w kierunku, iż muszą realizować dokładnie to, czego chcą obywatele miasta,

można uznać za warunek konieczny wzrostu satysfakcji mieszkańców z funkcjonowania rad miasta.

ANALIZA WARUNKÓW WYSTARCZAJĄCYCH

Analiza warunków wystarczających w istocie sprowadza się do poszukiwania takich zbiorów i ich kombinacji, dla których interesujący nas wynik byłby nadzbiorem. Innymi słowy, są to warunki lub ich kombinacje, których zaistnienie jest wystarczające do zaistnienia interesującego nas wyniku. Jednocześnie, nie stanowią one „uniwersalnego” wyjaśnienia danego zjawiska, gdyż nie wykluczają istnienia innych warunków wystarczających (zgodnie z założeniem o złożonej przyczynowości). Dlatego właśnie ten element QCA jest najbardziej interesujący w przypadku badania o charakterze eksploracyjnym mającym na celu systematyczne poszukiwanie powtarzających się wzorów.

Tabela 3 przedstawia tabelę prawdy (ang. *truth table*), zawierającą wszystkie możliwe kombinacje występowania/niewystępowania zidentyfikowanych uwarunkowań oraz informację o tym, które z nich odpowiadają przypadkom zaobserwowanym w rzeczywistości. Dla każdego wiersza tabeli prawdy wyliczony został stopień spójności (ang. *consistency*), który odzwierciedla, w jakim stopniu zaobserwowane w rzeczywistości przypadki odpowiadają idealnej kombinacji uwarunkowań opisanych przez dany wiersz.

Z kolei w tabeli 4 przedstawiono wynik logicznej minimalizacji tabeli prawdy, będący w istocie odzwierciedleniem warunków, które można uznać za wystarczające. W tym przypadku postępowaliśmy zgodnie ze standardową procedurą QCA (Schneider, Vis, Koivu 2019). W szczególności, pominieliśmy te wiersze tabeli prawdy, których stopień spójności nie przekracza pewnego limitu, aby uniknąć sytuacji, kiedy wnioski wyciągane są z przypadków, które nie są „w wystarczającym stopniu” w zbiorze zawierającym interesujący nas wynik. W analizie ustaliliśmy limit na poziomie *consistency* = 0.8, co jest dość powszechnym rozwiązaniem. Tabela 4 przedstawia trzy możliwe rodzaje wyniku logicznej minimalizacji⁴.

⁴ Różnice wynikają ze sposobu potraktowania tzw. logicznych resztek (ang. *logical remainders*), czyli wierszy tabeli prawdy, które odzwierciedlają możliwe, lecz niewystępujące w rzeczywistości kombinacje uwarunkowań. W przypadku tzw. konserwatywnego rozwiązania (ang. *conservative solution*) logiczne resztki są wykluczone z procedury. W przypadku oszczędnego rozwiązania (ang. *parsimonious solution*) logiczne resztki są włączone w procedurę. Natomiast w przypadku rozwiązania pośredniego (ang. *intermediate solution*) logiczne resztki również są uwzględniane, jednak formułowane są także oczekiwania odnośnie do tego, czy poszczególne uwarunkowania powinny sprzyjać, czy też nie zaistnieniu interesującego nas wyniku.

TABELA 3
Tabela prawdy

	JOW	WZR_POPYT_ _DELEGAT	WZR_PODAZ_ _DELEGAT	WZR_OCENA_ _DELEGAT	WZR_OCENA_ _POWIERNIK	n	Spójność	Wynik	Miasta
1	Falsz	Falsz	Falsz	Falsz	Falsz	0	n/a	log. resz.	
2	Falsz	Falsz	Falsz	Falsz	Prawda	2	0.64	Falsz	Ostrowiec Świętokrzyski, Ostrów Wielkopolski
3	Falsz	Falsz	Falsz	Prawda	Falsz	0	n/a	log. resz.	
4	Falsz	Falsz	Falsz	Prawda	Prawda	4	1	Prawda	Głogów, Inowrocław, Lubin, Starogard Gdański
5	Falsz	Falsz	Prawda	Falsz	Falsz	0	n/a	log. resz.	
6	Falsz	Falsz	Prawda	Falsz	Prawda	0	n/a	log. resz.	
7	Falsz	Falsz	Prawda	Prawda	Falsz	0	n/a	log. resz.	
8	Falsz	Falsz	Prawda	Prawda	Prawda	0	n/a	log. resz.	
9	Falsz	Prawda	Falsz	Falsz	Falsz	0	n/a	log. resz.	
10	Falsz	Prawda	Falsz	Falsz	Prawda	0	n/a	log. resz.	
11	Falsz	Prawda	Falsz	Prawda	Falsz	0	n/a	log. resz.	
12	Falsz	Prawda	Falsz	Prawda	Prawda	2	1	Prawda	Kędzierzyn Koźle, Puławy
13	Falsz	Prawda	Prawda	Falsz	Falsz	0	n/a	log. resz.	
14	Falsz	Prawda	Prawda	Falsz	Prawda	0	n/a	log. resz.	
15	Falsz	Prawda	Prawda	Prawda	Falsz	0	n/a	log. resz.	
16	Falsz	Prawda	Prawda	Prawda	Prawda	0	n/a	log. resz.	
17	Prawda	Falsz	Falsz	Falsz	Falsz	4	0.56	Falsz	Biała Podlaska, Łomża, Mysłowice, Siemianowice Śląskie
18	Prawda	Falsz	Falsz	Falsz	Prawda	1	0.86	Prawda	Piekary Śląskie
19	Prawda	Falsz	Falsz	Prawda	Falsz	1	1	Prawda	Świętochłowice

20	Prawda	Falsz	Falsz	Prawda	Prawda	1	1	Prawda	Żory
21	Prawda	Falsz	Prawda	Falsz	Falsz	0	n/a	log. resz.	
22	Prawda	Falsz	Prawda	Falsz	Prawda	1	1	Prawda	Suwalki
23	Prawda	Falsz	Prawda	Prawda	Falsz	0	n/a	log. resz.	
24	Prawda	Falsz	Prawda	Prawda	Prawda	0	n/a	log. resz.	
25	Prawda	Prawda	Falsz	Falsz	Falsz	0	n/a	log. resz.	
26	Prawda	Prawda	Falsz	Falsz	Prawda	0	n/a	log. resz.	
27	Prawda	Prawda	Falsz	Prawda	Falsz	0	n/a	log. resz.	
28	Prawda	Prawda	Falsz	Prawda	Prawda	0	n/a	log. resz.	
29	Prawda	Prawda	Prawda	Falsz	Falsz	0	n/a	log. resz.	
30	Prawda	Prawda	Prawda	Falsz	Prawda	0	n/a	log. resz.	
31	Prawda	Prawda	Prawda	Prawda	Falsz	0	n/a	log. resz.	
32	Prawda	Prawda	Prawda	Prawda	Prawda	0	n/a	log. resz.	

TABELA 4
Analiza warunków wystarczających

	Spójność	Poziom pokrycia	Miasta
Rozwiązanie konserwatywne			
~JOW * ~WZR_PODAZ_DELEGAT * WZR_OCENA_DELEGAT * WZR_OCENA_POWIERNIK	1.000	0.417	Głogów, Inowrocław, Lubin, Starogard Gdański, Kędzierzyn Koźle, Puławy
JOW * ~WZR_POPYT_DELEGAT * ~WZR_PODAZ_DELEGAT * WZR_OCENA_DELEGAT	1.000	0.183	Świętochłowice, Żory
JOW * ~WZR_POPYT_DELEGAT * ~WZR_OCENA_DELEGAT * WZR_OCENA_POWIERNIK	0.917	0.183	Piekary Śląskie, Suwałki
~JOW * ~WZR_PODAZ_DELEGAT * WZR_OCENA_DELEGAT * WZR_OCENA_POWIERNIK	1.000	0.417	Głogów, Inowrocław, Lubin, Starogard Gdański, Kędzierzyn Koźle, Puławy
Rozwiązanie	0.978	0.733	
Rozwiązanie oszczędne			
WZR_OCENA_DELEGAT	1.000	0.633	Głogów, Inowrocław, Lubin, Starogard Gdański, Kędzierzyn Koźle, Puławy, Świętochłowice, Żory
JOW * WZR_OCENA_POWIERNIK	0.933	0.233	Piekary Śląskie, Żory, Suwałki
Rozwiązanie	0.979	0.832	
Rozwiązanie pośrednie			
JOW*WZR_OCENA_DELEGAT	1.000	0.183	Świętochłowice, Żory
JOW*WZR_OCENA_POWIERNIK	0.933	0.233	Piekary Śląskie, Żory, Suwałki
WZR_OCENA_DELEGAT*WZR_OCENA_POWIERNIK	1.000	0.517	Głogów, Inowrocław, Lubin, Starogard Gdański, Kędzierzyn Koźle, Puławy, Żory
Rozwiązanie	0.979	0.767	

Zgodnie ze standardową procedurą QCA uwagę skupiamy na rozwiązaniu pośrednim. Zostało ono wygenerowane na podstawie oczekiwania odnoszącego się do wpływu poszczególnych uwarunkowań na wynik. Biorąc pod uwagę omówioną powyżej teorię, zakładamy, że wzrostowi zadowolenia z funkcjonowania rady miasta powinny sprzyjać: zmiana ordynacji wyborczej na większościową (wprowadzenie JOW), wzrost zarówno „popytu” i „podaży” radnych-delegatów, jak i wzrost przekonania, iż radni w rzeczywistości pełnią taką rolę. Nie formułujemy natomiast żadnych oczekiwań w odniesieniu do wzrostu przekonania, iż radni w rzeczywistości pełnią rolę powierników.

Odczytując wynik analizy warunków wystarczających, należy zwracać uwagę przede wszystkim na wartość spójności (ang. *consistency*), która w tym przypadku oznacza stopień, w jakim dana kombinacja uwarunkowań wiarygodnie związana jest z wynikiem; mierzy, na ile wyniki empiryczne odbiegają od teoretycznie idealnych relacji między zbiorem opisanym przez daną kombinację uwarunkowań a zbiorem opisującym interesujący nas wynik (wartość 1 oznacza, że zbiór opisany przez daną kombinację uwarunkowań jest w pełni spójny ze zbiorem opisanym przez interesujący nas wynik). Natomiast poziom pokrycia (ang. *coverage*) pokazuje empiryczne znaczenie danej kombinacji uwarunkowań, informuje o tym, w jakim stopniu wynik jest wyjaśniany przez daną kombinację; mierzy, jaką część zbioru opisanego przez wynik pokrywa zbiór opisany przez daną kombinację uwarunkowań. Na dole tabeli przedstawiono wartości spójności i stopnia pokrycia dla wszystkich zidentyfikowanych kombinacji uwarunkowań łącznie.

Przeprowadzona analiza pozwoliła zidentyfikować trzy kombinacje uwarunkowań, nazywanych także „ścieżkami przyczynowości” (ang. *causal pathways*), które można uznać za wystarczające dla zwiększenia poziomu satysfakcji z funkcjonowania rady miasta:

- w miastach o ordynacji większościowej, w których nastąpił wzrost przekonania, iż radni pełnią rolę delegatów;
- w miastach o ordynacji większościowej, w których nastąpił wzrost przekonania, iż radni pełnią rolę powierników;
- bez względu na obowiązującą ordynację, w miastach, w których nastąpił jednoznaczny wzrost przekonania, iż radni pełnią rolę zarówno delegatów, jak i powierników.

WNIOSKI

W artykule podjęliśmy próbę zidentyfikowania systematycznych zmian w zakresie oczekiwań mieszkańców kilkunastu polskich miast wobec roli pełnionej przez radnych miejskich. Możliwość zaistnienia takich zmian spowodowana była sytuacją, kiedy to w latach 2014–2018 w niektórych miejscowościach obowiązywała ordynacja większościowa w wyborach do rad miast. Jednocześnie, artykuł stanowi próbę przedstawienia QCA jako narzędzia badawczego, jego potencjału i ograniczeń z perspektywy badań nad zachowaniami wyborczymi. Z tej perspektywy QCA jawi się przede wszystkim jako wartościowa technika pozwalająca dokonać swojego rodzaju uporządkowanej systematyzacji przypadków zaobserwowanych w rzeczywistości, ocenić, na ile relewantne są te czy inne uwarunkowania z punktu widzenia interesującego nas wyniku. Jest to cecha szczególnie cenna w sytuacji takiej, jak ta opisana we wstępie – kiedy swoisty eksperyment naturalny zostaje przerwany wskutek okoliczności niezależnych od badacza (wola ustawodawcy).

Ze względu na specyfikę danych poddanych analizie (dane gromadzone były przede wszystkim z myślą o, nazwijmy to, „tradycyjnym”, a na pewno bardziej rozpowszechnionym w naukach społecznych podejściu do wnioskowania opartego na metodach statystycznych), jak również wspomniany już fakt niezależnej od nas niemożliwości oceny długofalowych skutków wprowadzenia w szeregu polskich miast większościowej ordynacji wyborczej – uzyskane wyniki nie pozwalają wyciągać daleko idących wniosków dotyczących przyczynowości. Innymi słowy, uważamy, że nadużyciem byłoby traktowanie zidentyfikowanych w wyniku analizy warunków wystarczających „ścieżek przyczynowości” jako takich, które stanowią niepodważalne dowody na istnienie powiązania przyczynowo-skutkowego pomiędzy opisanymi zmianami instytucjonalnymi a zadowoleniem z funkcjonowania rad miast. Traktujemy zatem uzyskane wyniki jako narzędzie do interpretacji tego, co właściwie zaobserwowaliśmy w miastach objętych badaniem.

Uwzględniając powyższe zastrzeżenia, podstawowy wniosek jest następujący. Wprowadzenie w wyborach samorządowych w 2014 roku systemu większościowego w szeregu miast nie doprowadziło do ukształtowania się spójnego modelu reprezentacji politycznej na poziomie rady miasta, który różniłby się jakościowo od modelu re-

prezentacji charakterystycznego dla miast o proporcjonalnym systemie wyborczym. Innymi słowy, nie odnotowaliśmy żadnego dowodu na to, iż nastąpiło zróżnicowanie pomiędzy miastami o proporcjonalnym a miastami o większościowym systemach wyborczych w zakresie zmiany oczekiwań dotyczących roli radnych oraz odpowiednim dostosowaniu się radnych do oczekiwań wyborców.

Natomiast wyniki analizy warunków wystarczających sugerują kluczowe znaczenie dla wzrostu zadowolenia z funkcjonowania rady miasta nie tyle normatywnych oczekiwań wobec roli radnych (one pozostają bez znaczenia), co empirycznych ocen rzeczywiście odgrywanych ról. Przy tym nie ma znaczenia, czy mówimy o roli radnego jako delegata, czy też o roli radnego jako powiernika.

Z kolei wynik analizy konieczności sugeruje (poniekąd nieoczekiwanie), iż to właśnie brak wzrostu przekonania wśród radnych, iż powinni oni pełnić funkcję delegata może mieć istotne znaczenie dla zadowolenia mieszkańców z funkcjonowania rady miasta. W tym miejscu można sformułować swego rodzaju hipotetyczną interpretację tego zjawiska. Oceniając radnych, mieszkańcy kierują się przede wszystkim możliwymi do zaobserwowania wynikami pracy tych pierwszych. Z kolei zachowania radnych niewątpliwie mogą być funkcją ich przekonań dotyczących pełnionej roli. Sugeruje to istnienie swoistego „rozdźwięku” między treścią przekonań wyborców a treścią przekonań reprezentantów. Aby odpowiedzieć, czy interpretacja taka jest właściwa, należałoby przeprowadzić inne badanie skupiające się na mechanizmie wyjaśniającym wzajemne zależności pomiędzy politycznym „popytem” a „podażą” na określony typ reprezentacji na szczeblu samorządowym.

DODATEK

A. Liczba mieszkańców (w %) pozytywnie oceniających funkcjonowanie rady miasta oraz kalibracja – przynależność do zbioru WZR_ZADOWOLENIE

Miasta	2015	2017	WZR_ZADOWOLENIE
Biała Podlaska	0.39	0.36	0
Głogów	0.78	0.73	0.8
Inowrocław	0.37	0.79	1
Kędzierzyn-Koźle	0.34	0.56	1
Lubin	0.73	0.77	0.8
Łomża	0.44	0.52	1
Mysłowice	0.33	0.4	0.2
Ostrowiec Świętokrzyski	0.51	0.46	0
Ostrów Wielkopolski	0.34	0.62	1
Piekary Śląskie	0.61	0.57	0.8
Puławy	0.47	0.51	1
Siemianowice Śląskie	0.59	0.68	0.8
Starogard Gdański	0.59	0.55	0.8
Suwałki	0.43	0.6	1
Świętochłowice	0.35	0.55	1
Żory	0.62	0.64	0.8

B. Liczba mieszkańców (w %) przekonanych, iż radny powinien pełnić funkcję delegata oraz kalibracja – przynależność do zbioru WZR_POPYT_DELEGAT

Miasta	2015	2017	WZR_POPYT_DELEGAT
Biała Podlaska	0.3	0.3	0
Głogów	0.54	0.4	0
Inowrocław	0.36	0.13	0
Kędzierzyn-Koźle	0.56	0.59	0.8
Lubin	0.76	0.35	0
Łomża	0.65	0.34	0
Mysłowice	0.54	0.42	0
Ostrowiec Świętokrzyski	0.49	0.45	0
Ostrów Wielkopolski	0.51	0.39	0
Piekary Śląskie	0.59	0.37	0
Puławy	0.55	0.67	0.8
Siemianowice Śląskie	0.56	0.34	0
Starogard Gdański	0.68	0.4	0
Suwałki	0.37	0.36	0
Świętochłowice	0.49	0.39	0
Żory	0.48	0.45	0

C. Liczba radnych (w %) przekonanych, iż radny powinien pełnić funkcję *delegata* oraz kalibracja – przynależność do zbioru WZR_PODAZ_DELEGAT

Miasta	2015	2017	WZR_PODAZ_DELEGAT
Biała Podlaska	0.29	0.43	0.2
Głogów	0.29	0.14	0
Inowrocław	0.29	0	0
Kędzierzyn-Koźle	0.14	0	0
Lubin	0.43	0	0
Łomża	0.14	0	0
Mysłowice	0.43	0.43	0
Ostrowiec Świętokrzyski	0.29	0	0
Ostrów Wielkopolski	0	0.29	0.2
Piekary Śląskie	0	0	0
Puławy	0.57	0.43	0
Siemianowice Śląskie	0.14	0.14	0
Starogard Gdański	1	0	0
Suwałki	0.29	0.57	1
Świętochłowice	0.14	0.14	0
Żory	0	0.14	0.2

D. Liczba mieszkańców (w %) uważających, że radni pełnią funkcję *delegata* oraz kalibracja – przynależność do zbioru WZR_OCENA_DELEGAT

Miasta	2015	2017	WZR_OCENA_DELEGAT
Biała Podlaska	0.28	0.25	0
Głogów	0.55	0.63	0.8
Inowrocław	0.24	0.72	1
Kędzierzyn-Koźle	0.28	0.52	1
Lubin	0.62	0.85	0.8
Łomża	0.32	0.36	0.2
Mysłowice	0.18	0.27	0.2
Ostrowiec Świętokrzyski	0.65	0.49	0
Ostrów Wielkopolski	0.54	0.43	0
Piekary Śląskie	0.49	0.33	0
Puławy	0.34	0.81	1
Siemianowice Śląskie	0.52	0.35	0
Starogard Gdański	0.77	0.56	0.8
Suwałki	0.54	0.39	0
Świętochłowice	0.48	0.52	1
Żory	0.54	0.67	0.8

E. Liczba mieszkańców (w %) uważających, że radni
pełnią funkcję *powiernika* oraz kalibracja – przynależność
do zbioru WZR_OCENA_POWIERNIK

Miasta	2015	2017	WZR_OCENA_POWIERNIK
Biała Podlaska	0.43	0.29	0
Głogów	0.67	0.71	0.8
Inowrocław	0.27	0.75	1
Kędzierzyn-Koźle	0.55	0.6	0.8
Lubin	0.61	0.87	0.8
Łomża	0.44	0.47	0.2
Mysłowice	0.38	0.42	0.2
Ostrowiec Świętokrzyski	0.73	0.54	0.8
Ostrów Wielkopolski	0.44	0.52	1
Piekary Śląskie	0.48	0.57	1
Puławy	0.52	0.8	0.8
Siemianowice Śląskie	0.59	0.29	0
Starogard Gdański	0.65	0.67	0.8
Suwałki	0.54	0.67	0.8
Świętochłowice	0.68	0.44	0
Żory	0.62	0.65	0.8

BIBLIOGRAFIA

- Burke, Edmund. 1774. „Speech to the Electors of Bristol”, w: *The Founders' Constitution*.
- Egner, Björn, David Sweeting, Pieter-Jan Klok, red. 2013. *Local Councillors in Europe*. Urban and Regional Research International, VS Verlag für Sozialwissenschaften, <https://www.springer.com/gp/book/9783658018566>.
- Emmenegger, Patrick, Dominik Schraff, André Walter. 2014. „QCA, the Truth Table Analysis and Large-N Survey Data: The Benefits of Calibration and the Importance of Robustness Tests”, *COMPASSS Working Papers 2014 (79)*, <http://www.compass.org/wpseries/EmmeneggerSchraffWalter2014.pdf>.
- Etzioni, Amitai. 1968. *The Active Society: A Theory of Societal and Political Processes*. New York: The Free Press.
- Fasolt, Constantin. 1991. „Quod Omnes Tangit Ab Omnibus Approbari Debet: The Words and the Meaning”, w: *In Iure Veritas: Studies in Canon Law in Memory of Schafer Williams*, red. Steven B. Bowman and Blanche E. Cody. University of Cincinnati, College of Law.

- Gendźwiłł, Adam. 2015. „Jakiego systemu wyborczego chcą Polacy?” Komunikat z badań CBOS, nr 94.
- Gerrits, Lasse, Stefan Verweij. 2013. „Critical Realism as a Meta-Framework for Understanding the Relationships between Complexity and Qualitative Comparative Analysis”, *Journal of Critical Realism* 12 (2): 166–82, <https://doi.org/10.1179/rea.12.2.p663527490513071>.
- Huber, John D., G. Bingham Powell. 1994. „Congruence Between Citizens and Policymakers in Two Visions of Liberal Democracy”, *World Politics* 46 (3): 291–326. <https://doi.org/10.2307/2950684>.
- Jasiewicz-Betkiewicz, Agnieszka, Mikołaj Cześniak, Michał Kotnarowski, Michał Wenzel, Marta Żerkowska-Balas. 2017. „Co tam panie w polityce? Struktura potocznej wiedzy politycznej Polaków”, *Kultura i Społeczeństwo*, nr 2, s. 31–51.
- Kamiński, Marek M. 2016. *Ordynacje Większościowe i JOW-y. Kompendium reformatora ordynacji wyborczej*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kwiatkowska, Agnieszka, Mikołaj Cześniak. 2020, w druku. „Electoral law, political knowledge and voter turnout – complex liaisons”, *Polish Sociological Review*.
- Markowski, Radosław, Ben Stanley. 2019. „Poczucie politycznego sprawstwa: o determinantach i korelatkach zjawiska”, *Studia Polityczne* 47(3): 12–34.
- May, John D. 1978. „Defining Democracy: A Bid for Coherence and Consensus”, *Political Studies* 26 (1): 1–14, <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1978.tb01516.x>.
- Meuer, Johannes, Christian Ruppert. 2017. „A Review of Integrated QCA and Statistical Analyses”, *Quality & Quantity* 51 (5): 2063–83, <https://doi.org/10.1007/s11135-016-0397-z>.
- Miller, Warren E., Donald E. Stokes. 1963. „Constituency Influence in Congress”, *The American Political Science Review* 57 (1): 45–56, <https://doi.org/10.2307/1952717>.
- Oana, Ioana-Elena, Carsten Q. Schneider. 2018. „SetMethods: An Add-on R Package for Advanced QCA”, *The R Journal* 10 (1): 507–33.
- Pitkin, Hanna F. 1967. *The Concept of Representation*, University of California Press.
- Ragin, Charles C. 1987. *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*, University of California Press, <https://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1pnx57>.
- . 1994. *Constructing Social Research: The Unity and Diversity of Method*, Thousand Oaks, Calif: Pine Forge Press.
- . 2000. *Fuzzy-Set Social Science*, Chicago: University of Chicago Press.

- . 2008. *Redesigning Social Inquiry: Fuzzy Sets and Beyond*, Chicago: University of Chicago Press, <http://public.ebib.com/choice/public-fullrecord.aspx?p=432281>.
- Rehfeld, Andrew. 2005. *The Concept of Constituency: Political Representation, Democratic Legitimacy, and Institutional Design*, Cambridge: Cambridge University Press, <https://doi.org/10.1017/CBO9780511509674>.
- . 2009. „Representation Rethought: On Trustees, Delegates, and Gyroscopes in the Study of Political Representation and Democracy”, *American Political Science Review* 103 (2): 214–30, <https://doi.org/10.1017/S0003055409090261>.
- Schneider, Carsten, Barbara Vis, i Kendra Koivu. 2019. “Set-Analytic Approaches, Especially Qualitative Comparative Analysis (QCA).” SSRN Scholarly Paper ID 3333474. Rochester: Social Science Research Network. <https://papers.ssrn.com/abstract=3333474>.
- Schneider, Carsten, Claudius Wagemann. 2012. *Set-Theoretic Methods for the Social Sciences: A Guide to Qualitative Comparative Analysis, Strategies for Social Inquiry*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Thompson, Richard F. 2001. „Political Representation”, w: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, red. Neil J. Smelser i Paul B. Baltes, Amsterdam–New York: Elsevier.
- Wagemann, Claudius, Carsten Schneider. 2007. „Standards of Good Practice in Qualitative Comparative Analysis and Fuzzy-Sets”, *COMPASS Working Papers* 2007 (51), <http://www.compass.org/wpseries/WagemannSchneider2007.pdf>.
- Waśkiewicz, Andrzej. 2012. *Paradoksy idei reprezentacji politycznej*, wyd. 1, Archiwum Warszawskiej Szkoły Historii Idei Studia. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Wessels, Bernhard. 2007. „Political Representation and Democracy”, w: *The Oxford Handbook of Political Behavior*, red. Russell J. Dalton, Hans Dieter Klingemann, Oxford University Press, <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199270125.001.0001>.